

VU Research Portal

Niet bij blauw alleen: De burger als zijn broeders hoeder

Elffers, H.

2013

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Elffers, H. (2013). *Niet bij blauw alleen: De burger als zijn broeders hoeder*. Vrije Universiteit.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

**Niet bij blauw alleen:
De burger als zijn broeders hoeder**

Rede ter gelegenheid van het afscheid als hoogleraar
empirische bestudering van de strafrechtpleging
aan de Vrije Universiteit Amsterdam

door
Henk Elffers

13 september 2013

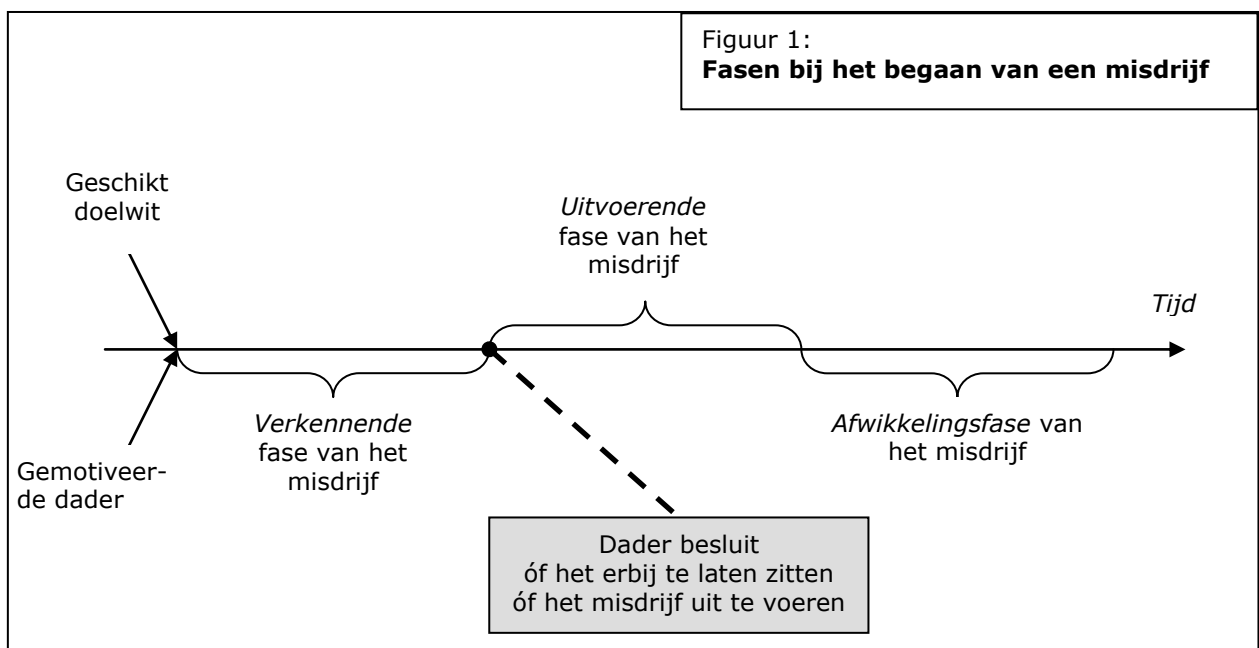
Elk moment staat ieder mens weer voor de keuze zich netjes te gedragen of zich aan een overtreding of misdrijf te bezondigen. Veel mensen kiezen voor het eerste, omdat zij, impliciet, de kosten van het zich misdragen hoger achten dan de opbrengsten. Het gaat dan in de eerste plaats om morele kosten, het knagende gevoel van binnen dat men zich niet netjes heeft gedragen. Die kosten ervaart men ongeacht of anderen op de hoogte raken van het feit dat iemand zich misdraagt. Morele mensen zijn zij die zich veel gelegen laten liggen aan die morele kosten, en de eventuele opbrengsten van wangedrag daar niet tegen op vinden wegen. Wie daar niet zo gevoelig voor is, wordt misschien op het rechte pad gehouden doordat hij bang is voor de sociale consequenties van zijn wangedrag. Als wangedrag uitkomt, leidt dat, in de meeste kringen, tot afkeuring door iemands sociale omgeving van familie, burens, vrienden, collega's, en anderen. De meeste mensen zijn erg gevoelig voor sociale afkeuring. In het verlengde van sociale afkeuring ligt afkeuring die het formele rechtshandhavingssysteem, de justitie, tot uitdrukking brengt, in de vorm van een vermaning, boete, werkstraf of vrijheidsstraf. Dat noem ik de bestraffingskosten. Meestal wordt zo'n justitiële reactie ook bekend, met als gevolg opnieuw informele sociale afkeuring. Sociale afkeuring en

bestrafing komen alleen maar aan de orde als de overtreder betrapt wordt, door die sociale omgeving, of ook, al of niet in het verlengde daarvan, door politie en justitie. Een wezenlijk element in het mechanisme van het voorkomen van criminaliteit is daarom de perceptie van een niet door morele belemmeringen gestuurde potentiële dader van het risico om tegen de lamp te lopen. Immers, slechts als hij vreest dat dat gebeurt, ziet hij de eraan verbonden kosten onder ogen. Als hij denkt ermee weg te komen, ziet hij geen andere dan morele kosten, en zal derhalve, als het misdrijf voldoende lijkt op te leveren, over de schreef gaan.

Ik zal vandaag proberen te ontleden welke rol gewone burgers spelen en kunnen spelen bij de perceptie van daders-in-spe dat ze mogelijk betrapt worden.

Drie fasen bij het begaan van een misdrijf

Laten we eens uitgaan van een dader-in-spe die een gelegenheid waarneemt om een misdrijf te begaan, en zich niet op voorhand door morele kosten laat weerhouden. In termen van Cohen & Felsons routine-activiteitentheorie gaat het dan om een gemotiveerde dader die een geschikt doelwit in het oog krijgt.

Verkennende fase

In een eerste, verkennende, fase realiseert de misdadiger-in-spe zich dat hij een prima facie aantrekkelijk doelwit voor ogen heeft, en dan weegt hij de voor- en nadelen van het ook werkelijk toeslaan af, om uiteindelijk een besluit te nemen, dat twee kanten op kan uitvallen: hij doet het wel of hij doet het niet. Die afweging zal, stel ik, in ieder geval ook betekenen dat hij zich een oordeel vormt over de kans dat hij tegen de lamp loopt en met sociale en bestraffingskosten zal worden geconfronteerd. Besluit hij niet tot zijn misdrijf over te gaan, dan is deze episode afgesloten, maar besluit hij wél toe te slaan, dan voert hij zijn misdrijf uit.

Als we erin slagen een dader tijdens de verkennende fase te laten inzien dat hij een te grote kans loopt betrapt te worden, dan hebben we daarmee een misdrijf voorkomen.

Uitvoerende en afwikkelingsfase

Tijdens de uitvoering, mocht hij daar toch toe besluiten, loopt een dader een risico betrapt te worden, in het bijzonder als het een misdrijf betreft dat enige tijd in beslag neemt. Het uitvoeren van veel typen misdrijven vergt nauwelijks tijd. Een straatroof is meestal in enkele tientallen seconden uitgevoerd, en dat geldt ook voor zakkenrollen. Er zijn natuurlijk ook misdrijven die wel degelijk een zekere tijdspanne in beslag nemen, zoals een inbraak, of die zelfs een lange tijd voortduren, bijvoorbeeld een ontvoering, oplichting of faillissementsfraude. Dan is het aantrekkelijk om verder na te denken over de dynamiek van de uitvoering: de dader kan immers elk moment besluiten de uitvoering van zijn misdrijf alsnog stop te zetten, al of niet onder externe invloeden.

Terwijl in de verkennende fase sprake is van angst voor betrapping, gaat het in de uitvoerende fase om de feitelijke betrapping, en het daarmee in gang zetten van de machinerie die tot sociale afkeuring en bestraffing leidt. Dat laatste geldt ook voor de derde fase van de uitvoering van het misdrijf, de afwikkelingsfase, wanneer de dader probeert zich uit de voeten te maken, en de voordelen van zijn misdrijf te

incasseren, uiteraard zo mogelijk zonder daarbij betrappt, laat staan aangehouden te worden. Hij loopt daarbij weer een kans alsnog tegen de lamp te lopen, bijvoorbeeld omdat hij herkend wordt.

Kosten en baten van een voorgenomen misdrijf

Baten

Laten we eens nagaan wat een dader-in-spe tijdens die eerste verkennende fase, zoal afweegt. Dat zal allicht zijn wat hij denkt dat een geslaagde uitvoering van een misdrijf hem oplevert. Bij vermogensmisdrijven is het gemakkelijk zich dat voor te stellen: een inbreker is erop uit met buit beladen het doelwit van zijn inbraak te verlaten, en een zakkenroller hoopt flink wat kostbaarheden aan te treffen in de zak van zijn slachtoffer. Ook de belastingontduiker valt in deze categorie: hij verzwijgt inkomen, en dat bespaart hem belasting, als het ongemerkt passeert. Maar hoe zit dat bij een misdrijf als geweldpleging? Soms gaat het om geweld dat uitsluitend dient om een vermogensmisdrijf succesvol te laten verlopen, dan is niet het plegen van geweld het doel van het misdrijf, maar een middel. Maar er zijn ook misdrijven waar de opbrengst helemaal niet materieel is. Bij geweld tijdens café-ruzies is het hetgeen de geweldpleger beoogt niet materieel. Je kunt je voorstellen dat hij iets heel anders probeert te verwerven, bijvoorbeeld herstel van gekwetste trots (zijn opponent heeft geringschattend over hem gesproken, naar zijn meisje gelonkt, of voorgedrongen bij het bestellen van bier). Het gebruik van geweld (hij gaat die aanmatigende andere klant eens vol op de kaak raken) dient dan om zijn opponent, anderen (onder wie dat meisje) en zeker niet het minst zichzelf te laten zien dat hij niet over zich laat lopen, daarmee beogend zijn gevoel van eigenwaarde dat was aangetast door de veronderstelde belediging weer te herstellen.

Diverse criminologen hebben opgemerkt dat voor sommige daders hetgeen zij proberen te verwerven door zich aan een misdrijf te bezondigen vooral status bij hun sociale groep zou zijn, of het verbreken van verveling die het gewone leven met zich meebrengt, dan wel de trots

die ze gevoelen bij het geslaagd uitvoeren van een niet zo eenvoudig misdrijf (zoals bijvoorbeeld een identiteitsfraude).

Merk op dat structureel in al deze gevallen hetzelfde aan de hand is als bij die simpele vermogensmisdrijven: de dader probeert iets te verwerven (eergevoel, status, een 'kick', buit) door een misdrijf te begaan. Uiteraard kunnen verschillende vormen van verhoopte opbrengsten samengaan. Wie een plofkraak zet doet dat allicht én om de buit, én om de status die het hem in criminele kring oplevert, én om de trots op zijn vakmanschap. Wie zich door de overheid en de elite verongelijkt voelt, zal door een misdrijf misschien aan opkrikking van zijn gevoel van eigenwaarde werken, en tegelijk een kick krijgen, et cetera.

Kosten

De dader-in-spe weegt niet alleen af of het voordeel dat hem te wachten staat hem bevalt. Hij ziet, als hij verstandig is, ook de nadelen onder ogen. Dat kunnen allereerst de kosten zijn die aan het uitvoeren van het misdrijf zijn verbonden. Een inbreker moet misschien een koevoet aanschaffen, of een zaklantaarn, een diefjesmaat op de uitkijk zetten (die dan in de buit wil meedelen) en hij moet de moeite op de koop toe nemen die het verkopen van de buit met zich meebrengt. Hier zien we een aanknopingspunt voor de zogeheten situationele preventie: wie steviger sloten koopt, of inbraakwerend glas monteert, en zijn kostbaarheden in een safe bewaart, verhoogt de kosten voor de inbreker (in moeite die hij moet doen, of in apparatuur die hij moet aanschaffen, of ervaring die hij moet opdoen om zulke sloten te kunnen overmeesteren), waardoor dat huis minder aantrekkelijk wordt voor een inbreker.

Ook onze ruziemaker krijgt te maken met nadelen van zijn voorgenomen daad: hij loopt allicht zelf ook de nodige blutsen en blauwe ogen op, een ramkraker moet een auto aan diggelen rijden, et cetera.

Afwegen

Als een potentiële dader denkt dat de kosten hoger zijn dan de opbrengsten, dan begint hij er niet aan. Let wel, ik zeg niet: als de kosten hoger *zijn* dan de opbrengsten, maar als de afweger *denkt* dat ze hoger zijn. Afwegen is een subjectief, persoonlijk proces, evenals de perceptie van wat kosten en opbrengsten waard zijn voor de afweger. Het is hier opnieuw dat de impulsieve afweger onze aandacht vraagt. Die aangeschoten op zijn teentjes getrapte caféklant is misschien zo beneveld dat hij helemaal die nadelen niet meer ziet, of ze gering acht. Hij kan zich misschien helemaal niet voorstellen dat hij het onderspit zou kunnen delven, of dat de uitsmijter hem de kroeg uitzet. In zijn dronkemanswaan kijkt hij niet verder dan zijn neus lang is, zijn afwegingshorizon is heel erg kort: hij ziet de toekomstige nadelen niet meer. Een andere manier om dit te verwoorden is dat de verkennende fase van de ruziezoeker heel erg kort is: hij neemt een beslissing zonder veel nadenken.

Als we nadenken over de mogelijke nadelen van het begaan van een misdrijf komen uiteraard ook de gevolgen van het betrappt worden aan de orde. Wie betrappt wordt zal allereerst onder ogen moeten zien dat anderen erachter komen dat hij zich misdraagt. Dat kan erg pijnlijk zijn. Mensen die niet in een omgeving verkeren waar misdrijven alleen maar op bijval kunnen rekenen vinden het niet leuk als hun wangedrag uitkomt, zeker niet als het om hun naasten gaat, partner, kinderen, ouders, burens, collega's. Moet u zich eens voorstellen hoe ik te kijk zou staan als u mij bij het binnenkomen met het cortège van hoogleraren de portemonnee van de rector had zien rollen! Ik vrees dat ik dan niet meer aan het woord zou zijn gekomen, een storm van verontwaardiging zou opsteken, mijn hele carrière als eerzaam wetenschapper zou ik in één keer te grabbel gooien. Dat is, rector, dat begrijpt u, de enige reden dat u uw portemonnee nog veilig en wel in uw bezit hebt.

De sociale afkeuring van hen die ons nastaan is een machtig argument op grond waarvan wij ons niet altijd en overal al te erg misdragen. Toch wordt onder omstandigheden die zelfde afkeuring soms

ook weer geneutraliseerd. Dronkenschap wordt niet echt gewaardeerd onder beschaafde mensen, maar dat verandert bijvoorbeeld als corpsballen onder elkaar zijn, of ook als wetenschappers op internationale congressen aan de bar hangen. Onder bepaalde omstandigheden verwachten we dat sociale afkeuring zal uitblijven of zelfs zal omslaan in bijval.

Niet alleen sociale afkeuring is ons deel als we betrappt worden, er dreigt ook een reactie van de zijde van het strafrechtelijk systeem. Wie betrappt wordt door andere burgers, riskeert dat die burgers de politie waarschuwen, of misschien is het de politie zelf wel die een overtreder in het vizier krijgt. Dan zou het zo kunnen zijn dat de politie er werk van maakt, en de dader bestraft, bijvoorbeeld met een boete, of zelfs de dader naar de officier van justitie stuurt, die misschien met een voorstel tot afdoening komt, dan wel zelfs de misdadiger voor de rechter brengt. In dat geval staat de dader dus ook allerlei onaangenaams te wachten: die smadelijke gang langs politie, justitie en rechter, waarvan de laatste stap in ieder geval zelfs openbaar is. Misschien wacht hem dan een forse boete, een werkstraf of zelfs een gevangenisstraf, en uiteraard blijft in dat geval sociale afkeuring ook niet uit.

Als je dat zo op een rijtje zet is het een wonder dat mensen zich ooit misdragen: er zitten immers nogal wat nadelen aan. Hoe zit dat? Waarom misdragen mensen zich toch af en toe? Daarvoor kunnen we twee redenen aanvoeren. In de eerste plaats zou het zo kunnen zijn dat de verhoopte voordelen toch opwegen tegen die mogelijke nadelen. Een bank beroven is riskant, maar als het lukt heb je wel voor enige tijd genoeg geld voor een luizenleven. Een mooi voorbeeld is de in blinde woede ontstekende bedrogen echtgenoot die zijn partner met de buurman in bed aantreft: hij voelt zich zodanig in zijn eer aangetast dat dat in zijn optiek coute-que-coute moet worden gewroken. Hij slaat beide minnaars dood, en ja, dat gaat heel wat kosten, hij zal minstens voor dubbele doodslag worden vervolgd en vermoedelijk in het gevang belanden, en misschien wel zijn leven lang wroeging hebben, maar op het moment van het beslissen tot

zijn gruwelijke gewelddaad, weegt dat niet op tegen de door hem gevoelde noodzaak zijn eer te herstellen. Eenmaal afgekoeld wordt dat misschien anders, maar dan is het kwaad geschied. In zulke gevallen geeft de dader zich niet zelden zelf aan bij de politie.

De tweede reden waarom mensen ondanks een mogelijke negatieve reactie van sociale of juridische gevolgen toch zich aan wandaden bezondigen is hun geloof dat die gevolgen zich niet zullen voordoen: als je het goed aanlegt, word je helemaal niet betrapt, en geniet je wel de lusten maar niet de lasten van je misdrijf. Daders-in-spe zullen er soms met recht en reden aan kunnen twijfelen dat iemand hen zal zien. Mochten ze wel worden gezien, dan kunnen daders van mening zijn dat daaraan toch geen gevolgen zullen worden verbonden die tot betrapting leiden. Daarmee komen de actoren die daders eventueel zouden kunnen betrappen in het centrum van onze aandacht: zien zij iets, en doen zij iets?

De rationele afweger?

Niet iedereen vindt deze beschrijving van de rationeel afwegende misdadiger overtuigend. Van sommige misdrijven wordt vaak gedacht dat die in een opwelling geschieden, en dat de dader er helemaal niet over nadenkt. Maar dat is mijns inziens een valse tegenstelling. Ik probeer u er helemaal niet van te overtuigen dat die inbreker of caféruziezoeker er eens uitgebreid voor gaat zitten om alle voordelen op een rijtje te zetten, integendeel. Veel afwegingen worden wellicht in een bijzonder korte tijdspanne uitgevoerd, en de wijze waarop voor- en nadelen worden afgewogen blijft impliciet. Dat geldt echter voor heel veel menselijk gedrag. Denkt u maar aan beslissingen in het verkeer. Ik zal dit onderwerp hier nu verder laten rusten, ik heb het in mijn oratie uitgebreider behandeld.

Guardianschap

Voor een adequate afweging door een dader-in-spe zijn "anderen" die hem zouden kunnen zien bij het uitvoeren van zijn misdrijf van groot belang, en dat geldt zowel in verkennende fase als tijdens de uitvoerende fase. De dader zal zich in de verkennende fase van een misdrijf afvragen of hij in de kijker zal lopen: is er iemand die hem zou kunnen zien en dan mogelijkwjs in gang zal zetten dat hij de gevolgen moet incasseren? Zo iemand noemen we een "guardian" in het vakidiotenengels van de criminologie, een term gemunt door Marcus Felson, die nog onlangs als KNAW-gasthoogleraar aan onze faculteit en het onderzoeksinstituut Phoolan Devi verbonden was. Een mooie Nederlandse vertaling voor "guardian" lijkt mij "hoeder". In beide termen zit de connotatie dat een guardian/hoeder op iets of iemand anders let, zich bekommert om die ander of dat andere.

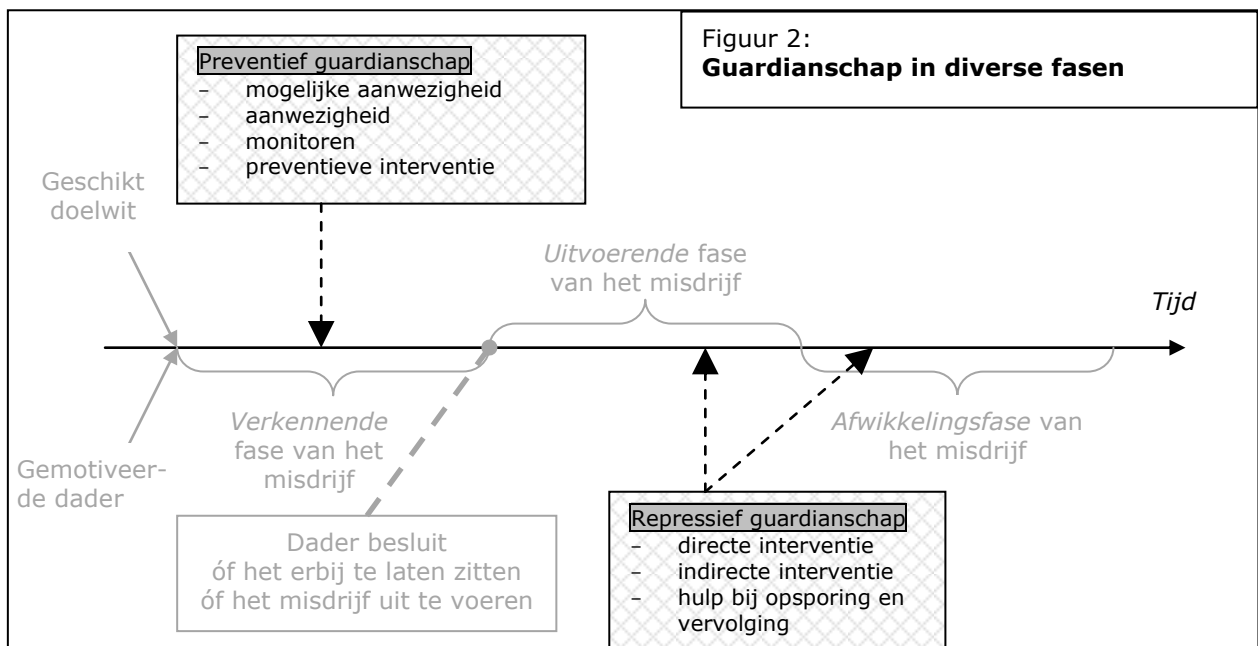
Een guardian kan iemand zijn die een formele rol te spelen heeft bij het betrappen van misdadigers, zoals een politieagent of een veiligheidsbeambte, maar het kan ook iemand zijn die niet zo'n formele rol heeft, zoals een voorbijganger, een buurman, een klant, een medepassagier, ..., wie eigenlijk niet? De potentiële dader kan vrezen dat zo'n informele guardian ofwel zelf ingrijpt (uitvoerende fase), ofwel ervoor zorgt dat anderen gaan ingrijpen (uitvoerende fase), of de formele guardians, de politie, kan helpen bij het opsporen en aanhouden van de dader (afwikkelingsfase).

Guardianschap in de verkennende fase

Een dader is bang dat een hoeder hem zal zien, en daarom zal hij in de verkennende fase speuren naar de mogelijke aanwezigheid van guardians. Hij kan de aanwezigheid van hoeders bespeuren doordat hij ze feitelijk ziet, maar ook is het denkbaar dat hij, al of niet op basis van signalen van hun mogelijke aanwezigheid, slechts vreest dat er nu nog niet zichtbare hoeders aanwezig zouden kunnen zijn.

Merk op dat het zo kan zijn dat die mogelijke guardians helemaal niet echt aanwezig zijn, om toch hun hoedende rol te vervullen, zolang de overtreder hun aanwezigheid maar vreest. Als ze wel aanwezig zijn, voorkomen ze niet zelden misdrijven zonder zelfs maar te weten dat ze dat doen: een overtreder kiest eieren voor zijn geld en besluit niet tot het misdrijf over te gaan op grond van hun aanwezigheid. In dat geval heeft de guardian onbewust een misdrijf voorkomen.

Interessant genoeg is het dus mogelijk dat je een maatschappelijke functie uitoefent zonder je daar zelfs maar van bewust te zijn. Ben ik mijn broeders hoeder? Nogal eens wel, of ik dat nu weet of niet, en ongeacht of ik het wil of niet. Het is ook een lastig feit voor wetenschappelijk onderzoekers: guardianschap kan door guardians immers niet gerapporteerd worden, als ze er geen weet van hebben. Dat betekent dat je dit guardianschap in de verkennende fase eigenlijk alleen maar óf kunt observeren (door potentiële daders te bestuderen terwijl ze hun afweging maken), óf via rapportage van de afwegende overtreder op het spoor kunt komen.

Tot op dit moment sprak ik over hoeder-gedrag in de verkennende fase als passief: de hoeders zijn er, dat is alles (en soms zijn ze er niets eens echt). Guardians kunnen zich echter, als ze zich bewust zijn van mogelijk onraad, van een dreiging dat zich een misdrijf zou kunnen gaan afspelen, ook wat actiever betonen: ze kunnen laten merken dat ze er zijn, dat ze alert zijn, dat ze hun ogen de kost geven. Ze kunnen bijvoorbeeld opzichtig voor het raam gaan staan, of ze kunnen hun pas inhouden en duidelijk merkbaar naar de dader-in-spe kijken. Reynald heeft voor zulk gedrag de term "monitoring" ingevoerd.

Nog een stapje verder is de dader-in-spe aanspreken, om nog eens overduidelijk te maken dat hij is opgefallen, neutraal of met een ondertoon dat men lont ruikt: "kan ik u helpen?", "zoekt u iets?", "wat moet dat daar?", "ik heb je in de gaten". Zulk gedrag noem ik preventieve interventie. Deze vier vormen van hoedersgedrag: mogelijke aanwezigheid, aanwezigheid, monitoren, preventieve interventie, vormen gezamenlijk het repertoire van preventief guardianschap, dat zich tijdens de verkennende fase van een misdrijf afspeelt.

Guardianschap in de uitvoerende en afwikkelingsfase

Nu is het niet gezegd dat overtreders-in-spe zich altijd laten afschrikken door guardians die ze in de verkennende fase opmerken of vrezen. Ze zullen zich soms, met meer of minder goede redenen, voorhouden dat ze de situatie baas zullen blijven, ondanks de eventuele aanwezigheid van guardians: ze geloven dan niet dat die er echt zijn, en als ze er zijn, dat ze in staat of bereid zullen zijn feitelijk op te treden, en dan gaan daders toch over tot de uitvoering van hun plannen. Op dat moment verandert de status van een hoeder: er is niet langer sprake van preventief optreden, met het doel een misdrijf te voorkomen. Het misdrijf ontrolt zich reeds, en de toeschouwer kan proberen het te laten stoppen (in de uitvoerende fase), of hij kan na afloop (in de afwikkelingsfase) eraan bijdragen dat de dader wordt opgepakt en berecht. Maud van Bavel en ik hebben dit eerder

“repressief guardianschap” genoemd, terwijl Danielle Reynald voor hetzelfde gedrag de voorkeur geeft aan de term “defensive guardianship”.

In de uitvoerende fase kan de guardian zelf optreden (directe interventie), bijvoorbeeld door de dader toe te roepen dat hij wordt gezien, of door tussenbeide te komen en zich ook fysiek met het misdrijf te bemoeien. Een hoeder kan zich ook beperken tot indirecte interventie, en wel door anderen te waarschuwen en om hulp te vragen, in het bijzonder kan men zich wenden tot een formele guardian, dat wil zeggen een bewaker of de politie. Anders dan tijdens het preventieve guardianschap is een guardian zich nu terdege bewust van het feit dat hij al of niet als hoeder optreedt.

Guardianschap-onderzoek aan NSCR en de VU

Empirisch onderzoek naar guardianschap is vrij schaars. De afgelopen jaren is door promovendi en onderzoekers aan onze faculteit, andere faculteiten aan de VU, en aan het NSCR waardevol guardianschap-onderzoek gedaan.

Danielle Reynald (nu verbonden aan Griffith University) droeg in het kader van haar op het NSCR geschreven VU-proefschrift wezenlijk bij aan de conceptuele verheldering van het guardian-begrip, veel van wat ik zojuist heb gepresenteerd haakt aan bij haar werk. Bovendien verrichtte zij een observatiestudie naar de aanwezigheid van guardians in Haagse buurten, en hun effect: zij toonde aan dat straten waar een hoge mate van preventief guardianschap werd geobserveerd (als reactie op de aanwezigheid van studenten die opvallende inventarisatieactiviteiten in die straten uitvoerden) ook lagere inbraakcijfers laten zien.

Meghan Peel repliceerde voor haar deze zomer verdedigde proefschrift, bewerkt aan de Northeastern University (Boston) en op het NSCR, delen van Reynalds studie in een Amerikaanse context.

Maud van Bavel is bezig haar aan deze faculteit en het NSCR bewerkte VU-proefschrift af te ronden, en voltooide daartoe onder meer een experimentele studie waarin ze studenten een onderdeel van een fiets

liet stelen terwijl er veel of weinig hoeders aanwezig zijn. Inderdaad rapporteren deze kunstmatige boeven een grote bezorgdheid over hetgeen guardians zouden kunnen doen (zij zijn vooral bezorgd om hun reputatie, en rapporteren dat ze heel erg gespannen zijn), en zij breken regelmatig hun pogingen om te stelen af vanwege nabije hoeders.

Charlotte Gerritsen (postdoc bij het NSCR) gebruikte in haar VU-proefschrift (faculteit wiskunde, afdeling kunstmatige intelligentie) simulatiemethoden voor onderzoek naar de differentiële effecten van verscheidene guardianschap-strategieën, met aandacht voor de manier waarop daders-in-spe en guardians op elkaar reageren.

Mijn NSCR-collega's Marie Lindegaard en Wim Bernasco en NSCR-gastonderzoeker Scott Jacques (Atlanta) hebben door ondervraging van overvallers aangetoond dat gemotiveerde daders eerst en vooral door adequaat guardianschap hun voornemen een overval te volvoeren afbreken.

VU-masterstudente criminologie Saskia van den Tol deed experimenteel onderzoek naar de mate van het uitoefenen van guardianschappedrag.

Marco van Bommel voltooit een proefschrift (sociale psychologie VU en NSCR) waarin hij hoedergedrag experimenteel bestudeert in situaties waarin ook andere potentiële guardians aanwezig zijn.

Wouter Steenbeek (NSCR) bestudeerde in zijn Utrechtse proefschrift buurtgebonden bedrijven in hun rol als guardians tegen overlast.

Het is bemoedigend dat hier aan de VU nu ook de rol van guardianschap bij het voorkomen van criminaliteit in het bedrijfsleven op de agenda staat.

Werkbezoeken van en aan internationale onderzoekers zijn voor het programma steeds zeer inspirerend geweest. Graag noem ik de bijdragen van Marcus Felson (San Marcos), Elizabeth Groff (Temple), Danielle Reynald (Griffith), Brandon Welsh (Northeastern) en Pamela Wilcox (Cincinnati).

Hoezeer bovenstaande studies ook hebben bijgedragen aan onze kennis van guardianschap, we moeten niettemin concluderen dat we nog betrekkelijk weinig weten over de mate waarin de verschillende fasen van het preventieve guardianschap aanwezig zijn in het dagelijks leven, en ook van de mate waarin potentiële daders zich daaraan iets gelegen laten liggen, zeker als het om andere misdrijven dan inbraak gaat. Dat is voor een deel zo omdat guardianschap (tot de zojuist aangehaalde studies van Reynald, van Peel e.a., en van Lindegaard e.a.) vrijwel nimmer direct werd geobserveerd of bevraagd, maar veelal slechts via benaderende maten op een veel te hoog aggregatieniveau werd geïndiceerd. De daarvoor in de literatuur in omloop zijnde proxy-variabelen blijken evenwel nogal slechte tot volstrekt waardeloze benaderingen, zo blijkt uit een recent door Danielle Reynald via het Centerdata-panel uitgevoerde survey onder Nederlanders, waarover zij en ik samen weldra hopen te publiceren.

De burger als guardian

Ik ben van mening dat het vooral de informele guardians zullen zijn die een dreiging vormen voor de potentiële overtreeders. Natuurlijk zal een boef ook bang zijn voor een formele guardian, maar de kans dat er daar ééntje van aanwezig dreigt te zijn of is, is natuurlijk oneindig veel kleiner dan dat een informele guardian ter plaatse zou (kunnen) zijn. Circa één op de 160 Nederlanders werkt als agent of als beveiligers, en dat doet hij of zij dan ook natuurlijk niet 24 uur per dag, noch ook altijd op straat. Veel politiewerk gaat immers zitten in de afhandeling van eenmaal geconstateerde misdrijven, in de repressieve fase, in andere politietaken zoals hulpverlening, en uiteraard is er ook veel overhead. Op de meeste plaatsen en ogenblikken is de kans op een aanwezige formele guardian daarom erg klein, in ieder geval heel veel kleiner dan die op de aanwezigheid van een informele guardian. Die verhouding is zo scheef, dat "meer blauw op straat" in dit opzicht maar heel erg weinig zoden aan de dijk kan zetten. Zelfs als we het politiecorps en het aantal beveiligers

verdubbelen (een volkomen onrealistische gedachte) dan nog blijft hun preventieve guardianschap in het niet vallen bij de omvang van het informele guardianscorps. En ziedaar de eerste helft van de titel van deze rede: "*Niet bij blauw alleen*". Ik heb zojuist immers betoogd dat, voor zover er voor een potentiële overtreder een bedreiging uitgaat van het mogelijk bekend worden van zijn daden, zulks vrijwel zeker de inbreng van de informele hoeders vergt. Uitzonderingen daargelaten, is het door hen dat overtredingen aan het licht zouden kunnen komen. Vaak zal die dreiging zelfs al werkzaam zijn zonder enige reële evidentie dat op de achtergrond een formele guardian in het geweer kan worden gebracht. Afkeuring van sociaal belangrijke anderen kan vaak al genoeg zijn, terwijl het in andere gevallen juist wel de doorslag zal kunnen geven dat er een kans bestaat dat een informele guardian een misdrijf zal doorbrieven aan een formele, blauwe guardian: de dreiging dat een misdrijf door bemiddeling van die informele hoeder bekend wordt bij politie en justitie, en de daaraan verbonden consequenties kunnen een overtreder-in-spe in het gareel houden.

Preventief of repressief?

De politie heeft zich zeer wel gerealiseerd dat zijn bijdrage aan het opsporen van criminaliteit niet heel veel kan groeien. Wie ziet dat de pakkansen over de hele linie laag zijn, en een realistische verwachting heeft over de grenzen aan de groei van het politiebudget, en inziet dat de politie als preventieve guardian ook maar een beperkte bijdrage kan leveren, zal heel terecht uitkijken naar hulp van buiten de politie, naar de inbreng van "burgers". En dat gebeurt dan ook. Talloos zijn de initiatieven om burgers bij het politiewerk te betrekken. Ik noem bijvoorbeeld het aloude "politiebericht", en zijn moderne variant programma's als "Opsporing Verzocht", maar ook een initiatief als "Burgernet" of zijn Belgische evenknie de "buurtinformatienetwerken (BIN)", of "SMS-Alert". Het gaat daarbij vooral om systemen in de

repressieve fase: het misdrijf is gebeurd, de politie vraagt mensen om hen behulpzaam te zijn bij de opsporing, door signaleringen door te geven.

Er is wel enige evidentie dat zulke schema's de politie enigszins helpen. De EUR-onderzoekers Van Erp, van Gastel en Webbink lieten zien dat onder zekere condities het televisieprogramma "Opsporing verzocht" de oplossingskans van een (daartoe speciaal geselecteerd) misdrijf gemiddeld met een factor 1,6 verhoogt. Dus als die kans zonder hulp 10% was, wordt hij met hulp van de kijkers (en dankzij intensief recherchewerk gebaseerd op de tips van burgers die naar aanleiding van zo'n programma binnenkomen), 16%. Dat is natuurlijk mooi, maar het is ook niet direct een daverende vooruitgang, zeker als we het zien tegen de achtergrond dat de recherche een grote hoeveelheid extra mankracht besteedt aan zulke zaken, in vergelijking met zaken die niet in het programma aan de orde worden gesteld. Vergelijk dat eens met Reynalds bevinding, gebaseerd op veldwerk in Den Haag, dat in straten waar een hoog niveau van informeel preventief guardianschap kon worden geobserveerd, slachtofferschap van criminaliteit aanzienlijk lager is dan in straten waar dat niet zo was, en wel in een verhouding 2:5. Dat is wel van een andere orde van grootte, zeker als we ons realiseren dat daarbij in het geheel geen sprake is van verhoogd formeel guardianschap, dus inzet van politie en beveiliging. De cijfers zijn nog gunstiger in straten waar burgers ook relatief veel monitorgedrag ten toon spreidden (preventieve of repressieve interventie kwam in haar studie nauwelijks voor).

Ik concludeer dat het veel effectiever kan zijn om de hulp van burgers in de preventieve fase van hun hoederschap te mobiliseren dan in de repressieve fase. Het gaat dan dus om het stimuleren van het uitoefenen van guardianschap door informele guardians, dus om preventieactiviteit van de burgers als bijproduct van hun dagelijkse routines, niet om preventiewerk door de politie. Natuurlijk kunnen we ons wel een rol van de politie voorstellen bij het stimuleren van guardianschap, zoals in de praktijk ook wel gebeurt bij verschillende politie-initiatieven.

Repressief hoederschap wordt bemoeilijkt doordat in ieder geval in de uitvoerende fase lang niet iedere potentiële guardian tot interventie zal overgaan, en dat betekent dat menig dader een eventueel aanwezige guardian niet als te bedreigend ziet, omdat hij inschat dat die guardian niks tegen hem kan of zal ondernemen, of dat hij erin zal slagen zelfs als die hoeder optreedt, er zonder kleerscheuren mee weg te komen. Dat zou zeer zeker nogal eens een correcte inschatting kunnen zijn. Desgevraagd verklaren mensen nogal eens "wel uit te kijken" als ze gevraagd wordt of ze zouden ingrijpen of zelfs maar de politie zouden bellen als ze een misdrijf zich zien ontrollen. En dan is het ook nog eens zo, zoals Van den Tol in haar scriptie met een mooi experiment liet zien, dat mensen de mate waarin ze werkelijk ingrijpen bij misdrijven behoorlijk overschatten. Zij toonde dat mensen die feitelijk een tas zien ontvreemden veel minder ingrijpen dan ze menen dat ze dat zouden doen als je ze er naar vraagt in de modus "*als zich . . . zou voordoen, zou u dan ingrijpen?*": ruim tweemaal zoveel mensen denken te zullen ingrijpen, in vergelijking met de aantallen die werkelijk iets doen in een concrete door haar in scène gezette diefstal van een tas.

Een en ander brengt mij tot de stelling dat we in de hele guardianschap-keten het meeste mogen verwachten van de preventieve fase.

Stimuleren van guardianschap

Is het eigenlijk wel mogelijk mensen te stimuleren om hoederschap uit te oefenen? Veel mensen zijn daar pessimistisch over, zij denken dat mensen veel te bang zijn om wat dan ook te doen. De moedeloze stelling dat mensen helemaal niks zouden doen is in beleidskringen inmiddels zodanig onomstreden dat zowel de Veiligheidsmonitor als enquêtes van het Fonds Slachtofferhulp mensen vooral benaderen met vragen over waarom ze denken dat er niet wordt ingegrepen. Dat is evenwel veel te somber, om niet te zeggen defaitistisch. Er zijn ook heel wat mensen die wèl ingrijpen, zoals, bijvoorbeeld, Van den Tol óók liet zien. In haar

tassenexperiment bleek dat toch vier van de tien proefpersonen in ieder geval iets deed ("hé, wat moet dat daar"), maar het is waar, in veel gevallen blijken mensen niet op te treden, als ze al wat opmerken. Ook Van Bommel liet in zijn experimenten wel degelijk regelmatig hoedersgedrag. Laten we allereerst erop wijzen dat deze sombere benadering zich sterk oriënteert op de repressieve fase van het guardianschap, dus terwijl een misdrijf zich afspeelt, of daarna. Zojuist heb ik echter geanalyseerd dat de winst moet komen van de preventieve kant van het guardianschap. Valt dat dan te stimuleren?

Speculatieve suggesties hoe guardianschap te stimuleren

Bij gebrek aan voldoende en voldoende gedetailleerde kennis over het voorhanden zijn van guardianschap in diverse fasen, zie ik mij genoopt tot enige speculatie. Het is daarbij nuttig na te gaan welke elementen van hoederschap zouden kunnen worden versterkt, gebruikmakend van de verschillende fasen in het guardianschap. Op dit punt moet ik de door empirische gegevens gestaafde kennis noodgedwongen achter mij laten. Ik zal een paar suggesties doen die duidelijk maken hoe de leer van het hoederschap gebruikt kan worden om na te denken over effectieve maatregelen om preventief guardianschap in te zetten. Dat zijn tot op grote hoogte nog niet meer dan suggesties, en er is duidelijk noodzaak om deze en andere suggesties op de pijnbank van het effectiviteitsonderzoek te leggen.

Vanuit het perspectief van wanneer hoederschap plaats kan vinden bekijken we achtereenvolgens "aanwezigheid", "monitoring" en "interventie" tijdens de preventieve fase.

Aanwezigheid

Of hoederschap een serieuze bijdrage kan leveren hangt natuurlijk sterk van de omstandigheden af waarin een misdrijf zich kan afspelen. Bij woninginbraken overdag geldt dat de aanwezigheid van burens met goed

zicht op het huis van het slachtoffer een bedreiging is voor de dader-inspe.

Om aanwezigheid te bevorderen lijken gemengde wijken een zegen, wijken waarin mensen met heel verschillende dagbesteding wonen, zodat er op verschillende momenten van de dag toch altijd wel ergens burens aanwezig zijn, of, belangrijker, zouden kunnen zijn. Homogene wijken, waarin bijvoorbeeld alleen maar jonge gezinnen wonen, zijn wat dat betreft minder "guardianschap-bevorderend". Voorzover we sociale cohesie van buurten mogen identificeren met "gelijkaardige huishoudens" in die buurt, zien we hier een reden om niet te zeer te geloven in sociale cohesie als een panacee voor het voorkómen van misdaad.

Faciliteiten in buurten kunnen uiteraard ook bezoekersstromen, en dus informele guardians, genereren. Voortbouwend op zijn Utrechtse proefschrift over bedrijven en overlast, tracht mijn NSCR-collega Wouter Steenbeek in het kader van zijn VENI-beurs de rol van bedrijven als concentratiepunten van mogelijke daders, mogelijke slachtoffers en mogelijke guardians te ontrafelen, in ruimtelijk zowel als temporeel perspectief. In dit verband lijkt spreiding van openingstijden van bedrijven, scholen, sportvoorzieningen en horeca een nuttige bijdrage te kunnen leveren aan de spreiding van de aanwezigheid van informele guardians.

Het lijkt soms ook denkbaar bezoekersstromen zo te laten verlopen dat ze de aanwezigheid van guardians op belangrijke punten en tijdstippen bevorderen. Denk aan de situering van bushaltes, fietstunneltjes, parkeergarages, die een stroom van passanten op bepaalde plaatsen kunnen genereren.

Ook hoederschap-bevorderend lijken hondenuitlaatplaatsen daar waar guardianschap nodig is. Ze trekken ook op vroege ochtenden en late avonden een verkeersstroom aan, met vermoedelijk vrij wat capabele guardians, die zich zonodig door hun trouwe makers gesteund voelen. Het is in dit verband aardig op te merken dat bij de ergernissen die mensen rapporteren nogal eens hondenpoep hoger scoort dan

criminaliteit. Misschien kunnen we dat nu begrijpen: hondenpoep is een teken van guardianschap, dat mogelijk criminaliteit heeft voorkomen. Een beetje cynisch, hondenpoep en misdaad lijken communicerende vaten: wie zich nog ergert over hondenpoep moet wellicht worden gefeliciteerd omdat het guardianschap in zijn buurt dan waarschijnlijk hoog is.

Zoals eerder gezegd, het gaat om de perceptie van daders-in-spe: zijn ze bang dat er guardians aanwezig zijn? Daar kan je op inspelen, zoals bijvoorbeeld met stickers "*Wij hebben oplettende burens*" of "*Attentie, buurtpreventie*". We hebben evenwel thans geen idee hoe daders-in-spe hier tegenaan kijken. Je kunt zo'n sticker allicht ook opvatten als een signaal dat het natuurlijke hoederschap door aanwezigheid kennelijk te wensen overlaat.

Monitoring

Laten we nu eens nagaan of het denkbaar is de mate waarin potentiële guardians actief opletten, monitoren, te beïnvloeden. Dat zou namelijk wel helpen. De eerder genoemde studie van Reynald in Haagse buurten liet zien dat straten met actieve monitorende (en aanwezige) bewoners minder inbraak kenden dan straten waar dat niet het geval was. Wie thuis is kijkt niet altijd uit het raam, wie ergens langs loopt let niet per definitie op. Kunnen we dat evenwel stimuleren? Ik ben wat dat betreft niet zo optimistisch. Tot op zekere hoogte is de neiging wel of niet actief op de omgeving te letten eerder een vastliggende karakteristiek van mensen, wellicht samenhangend met hun extraversie. Wij hopen in het kader van de analyse van het eerder genoemde Centerdata guardianshipsurvey nader aandacht aan deze kwestie te besteden.

Thans valt uiteraard reeds op te merken dat veel suggesties uit de situationele preventieleer hier van pas komen. Wanneer mensen het gemakkelijk gemaakt wordt iets te zien, als zich iets voordoet, door middel van een goed ontwerp van zichtlijnen, geen obstakels, goede verlichting, ..., dan zullen zij die geneigd zijn op te letten dat ook vaker

effectief kunnen doen. Voor wie niet geneigd is op te letten, zet zulks uiteraard geen zoden aan de dijk.

Interventie

Tenslotte kijken we naar de mate van (preventieve of ook repressieve) interventie: iets doen als je iets verdachts ziet, door zelf erop af te stappen of de politie of anderen in te schakelen. Ook hier lijkt winst te behalen. Ik stip hier twee onderwerpen aan.

Allereerst is daar het fameuze "bystander effect": mensen blijken minder vaak op te treden (repressieve interventie) bij noodsituaties, waaronder begrepen het zich voordoen van een misdrijf, als ze niet de enige toeschouwer zijn. Soms voltrekken zich gruwelijke ongelukken of misdrijven voor de ogen van talloze toeschouwers die gemakkelijk erger hadden kunnen voorkomen, maar het niet deden. Dit wordt veelal verklaard met een beroep op een "verdunding van de verantwoordelijkheid": het is niet zo duidelijk wie iets geacht wordt te doen, als er verscheidene aanwezigen zijn. Ook een effect van schaamte om zich anders te gedragen dan anderen wordt vaak als oorzaak ingeroepen: omdat anderen niks doen, ga je twijfelen aan je diagnose dat er iets gebeurt dat niet in de haak is. Laat de existentie van het bystander-effect nu zien dat er geen kans is om de interventie-activiteit van guardians te bevorderen? Nee, dat is een overhaaste conclusie. Zeker, vaak is gezien dat er minder wordt opgetreden als er meer omstanders zijn, maar dat betekent niet dat er nimmer wordt opgetreden. Bovendien heeft Marco van Bommel (NSCR, sociale psychologie VU) door experimenteel onderzoek laten zien dat het mogelijk is het bystander-effect "om te draaien", in die zin dat men juist eerder gaat interveniëren in de aanwezigheid van anderen, zodra de situatie zo wordt gepercipieerd dat anderen dat ook van je verwachten en je reputatie op het spel geraakt als je niet aan die verwachting voldoet. Van Bommel hoopt dit jaar op dit omkeringseffect te promoveren.

Een tweede punt dat aandacht verdient als het om preventief interventiegedrag gaat is het gemak waarmee mensen in die fase formele guardians kunnen inschakelen. Veel mensen schijnen te denken dat je de politie niet moet lastig vallen met alleen maar verdenkingen dat er iets loos is, en pas moet bellen als er feitelijk een misdrijf is gebeurd. Ik vrees dat het splitsen van de telefonische bereikbaarheid van de politie in een '112' (voor spoedeisende meldingen) en een minder urgent nummer hier veel kwaad heeft gedaan. Is een melding van mogelijk onraad spoedeisend? Anders dan de politie bedoelt, vermoeden veel burgers van niet. Voor de politie is het feit dat deze gedachte bij veel mensen heeft postgevat ontmoedigend, daar men het zeker wel op prijs stelt reeds bij dreigende onraad te worden gewaarschuwd. Inmiddels tracht de politie met publiekscampagnes dat beeld te veranderen. In het kader van haar proefschrift onderzoekt Maud van Bavel de mate waarin de mening van de burger over de politie van invloed is op eigen guardianschap-gedrag.

Onderzoek nodig

Ik benadruk nogmaals dat veel van de bovenstaande gedachten over de mogelijkheid om de uitoefening van preventief guardianschap te bevorderen nogal speculatief zijn. Het lijkt me evenwel ook duidelijk dat serieus effectiviteitsonderzoek van zulke en andere maatregelen lonend kan zijn, waar immers de suggesties alleszins lijken aan te sluiten bij wat er thans bekend is over het effect van guardianschap.

Samenvattend

De afgelopen jaren heb ik met plezier gewerkt aan onderzoek naar de uitoefening van de preventieve guardianschapsrol door informele guardians. Ik denk dat het buiten kijf staat dat die rol van informele guardians onmisbaar is. Voorkoming van misdaad vergt, naast de onmisbare inzet van de politie óók en vooral betrokkenheid van burgers. "Blauw alleen" zal niet genoeg blijken te zijn. Bovendien blijkt dat veel burgers onder omstandigheden zeker bereid zijn die rol te vervullen, soms

onbewust, soms bewust, en ze zijn daarmee dus inderdaad hun broeders hoeder.

Door het onderzoekswerk dat hier en elders is gebeurd, begrijpen we nu meer van het mechanisme van het guardianschap, maar er blijft ook nog veel te doen. Effect van guardianschap is in sterke mate plaats-, tijd-, omgevingsafhankelijk, en er is –in deze rede ben ik daar nagenoeg aan voorbijgegaan– sprake van grote verschillen in de rol van guardianschap voor verschillende typen misdrijven. Er is daarom veel behoefte aan gedetailleerd onderzoek, om die omgevingsafhankelijkheid en de verschillen voor verschillende soorten misdaad te begrijpen. Dankzij de hedendaagse mogelijkheden om gebeurtenissen qua plaats en tijd te analyseren, verwacht ik belangrijke stappen voorwaarts, en ik hoop dat daarbij experimenteel onderzoek een wezenlijke plaats zal kunnen innemen.

Ik ben ervan overtuigd dat zulk onderzoek in goede handen is bij de afdeling Strafrecht en Criminologie bij de faculteit rechtsgeleerdheid van de VU. Als steeds kan de faculteit alleen maar zijn voordeel doen met nauwe samenwerking in het kader van het Phoolan Devi instituut met de onderzoekers van het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving NSCR, en met onderzoekers uit andere faculteiten. Actieve samenwerking met rechtshandhavende instanties, in het bijzonder de politie, zal daarbij zonder meer nodig blijven.

Dankwoord

Aangekomen bij het eind van deze rede wil ik nog wat persoonlijke woorden zeggen. Onderzoek doe je niet in een vacuüm, het gedijt slechts met steun van en in interactie met anderen. Allereerst wil ik graag mijn vrouw Els Elffers bedanken voor onze maatschap als onderzoekers, hoezeer ook binnen verschillende disciplines. Het is een voorrecht naast iemand te werken die óók weet wat onderzoek en onderwijs behelst, en mij daarvan laat profiteren. Zij heeft mij ook bij het schrijven van deze rede wederom met scherpzinnig commentaar geholpen.

Graag wil ik ook de faculteit rechtsgeleerdheid en de afdeling Strafrecht en Criminologie danken voor de samenwerking die we in de loop der jaren hebben opgebouwd. Ik vond het leuk dat mijn intreerede zich op het straffen, en mijn afscheidsrede zich op preventie heeft kunnen richten. Beter kan ik niet illustreren dat ook maatschappijwetenschappelijk gezien het strafrecht een ultimum remedium hoort te zijn. Voorkomen is beter dan genezen, broeders en zusters, hoedt u voor een te groot vertrouwen in de mogelijkheden van het strafrecht als gedrags-beïnvloedend mechanisme. Die gedachte is gelukkig niemand in de afdeling vreemd, en ik heb mij er dan ook altijd goed thuis gevoeld, en met plezier zowel studenten strafrecht als studenten criminologie les gegeven. Ik ben blij dat de samenwerking, vormgegeven in het Phoolan Devi-instituut, tussen de afdeling en mijn andere werkgever, het NSCR de laatste jaren zeker ook op het gebied van het guardianschap-onderzoek vruchtbaar is gebleken.

Ik wil tenslotte graag een opmerking maken over de rol van een hoogleraar in constellatie van het universitaire onderzoek, daaronder mede begrepen onderzoeksinstituten als het NSCR. Nederland neemt een uitzonderingspositie in ten opzichte van bijvoorbeeld België, Duitsland en de Verenigde Staten, door het maken van een zeer scherp onderscheid tussen hoogleraren en andere academische medewerkers. Dat onderscheid is mijns inziens niet terecht. De ruggengraat van de

universiteit wordt gevormd door het middenkader. Het is u, hoop ik, niet ontgaan dat het meeste werk dat ik vandaag heb aangehaald door medewerkers uit onze onderzoeksgroepen is gedaan, waarbij ik zelf hoogstens als coauteur sta vermeld, maar vaak ook alleen als begeleider ben opgetreden. Ik zou er graag op willen wijzen dat dat mijns inziens ook de manier is waarop een succesvolle onderzoeksgroep moet werken, en werkt, en ik ben mijn collega's dankbaar dat we ook werkelijk als samenwerkingsverband blijken te opereren.

Een goede onderzoeksgroep bestaat uit goede onderzoekers op allerlei niveaus, AIO's, post-docs, seniores, en ja ook onderzoeksleiders. De hedendaagse tendens in onderzoekssubsidieland is sterk gericht op de persoonlijke kwaliteiten van de te subsidiëren onderzoeker (VENI, VIDI, VICI, Topsubsidie, Spinoza-premie, Universiteitshoogleraar, wat niet al), zelfs in een zo sterke mate dat iemand die een belangrijke subsidie heeft verworven het fonds gerust elders kan gaan besteden, alsof zijn succes niet mede afhankelijk is geweest van zijn onderzoeksomgeving. Dat miskent mijns inziens volkomen de manier waarop sociaal-wetenschappelijke onderzoeksprogramma's tegenwoordig in elkaar steken en moeten steken. De verdienste van een onderzoeksleider wordt voor een belangrijk deel gedragen door zijn staf. Natuurlijk moeten onderzoeksleiders eersteklas wetenschappers zijn, maar zij kunnen niet in vacuo functioneren. Een goede onderzoeksleider is ten diepste afhankelijk van zijn onderzoeksgroep, en het is maar tot op zekere hoogte zijn of haar persoonlijke bril die het onderzoek tot een succes maakt. Ik vind het contraproductief dat ons onderzoekssubsidiëringstelsel dat onvoldoende erkent.

Een goede onderzoeksleider is uiteindelijk niets anders dan iemand die andere onderzoekers begeleidt, stimuleert, vooruithelpt, hij is, zeg maar, zijn broeders hoeder.

Ik heb gezegd.

Enkele relevante publicaties

- Bernasco, W., Lindegaard, M.R. & Jacques, S. (in druk) *Overvallen vanuit daderperspectief. Situationele aspecten van gewelddadige, niet-gewelddadige en afgeblazen overvallen*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.
- Bosse, T., Elffers, H. & Gerritsen, C. (2010) Simulating the Dynamical Interaction of Offenders, Targets and Guardians. *Crime Patterns and Analysis*, 3(1), 51-66.
- Cohen, L.E. & Felson, M. (1979) Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608.
- Elffers, H. (2008) Een straffe aanpak. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Elffers, H. (2012) Burgers als preventieve guardians. *Panopticon* 33/6, 501-505.
- Felson, M. (1995) Those who discourage crime. In: J.E. Eck & D. Weisburd (eds.), *Crime and Place: Crime Prevention Studies*, vol. 4. (pp. 53-66) Monsey, NY: Criminal Justice Press.
- Hollis-Peel, M. E., Reynald, D., Van Bavel, M., Elffers, H., & Welsh, B. C. (2011) Guardianship for crime prevention: A critical review of the literature. *Crime, Law and Social Change*, 56, 53-70.
- Hollis-Peel, M.E., Reynald, D.M. & Welsh, B.C. (2012) Guardianship and crime: An International Comparative Study of Guardianship in Action. *Crime, Law, and Social Change* 58, 1-14.
- Reynald, D.M. (2011) *Guarding Against Crime: Measuring Guardianship Within Routine Activity Theory*. Farnham: Ashgate.
- Reynald, D.M. & Elffers, H. (in voorbereiding) *The Routine Activity of Guardianship: Comparing Self-Reports of the Availability and Monitoring Dimensions of Guardianship in Action with Proxy Measures*.
- Steenbeek, W., Völker, B., Flap, H. & Van Oort, F. (2012) Local Businesses as Attractors or Preventers of Neighborhood Disorder. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 49(2), 213-248.
- Van Bavel, M. & Elffers, H. (in druk.) Experiments in guardianship research In: B.C. Welsh, A.A. Braga & G.J.N. Bruinsma (eds.) *Experimental criminology: Prospects for Advancing Science and Public Policy*. New York: Cambridge University Press.
- Van Bommel, M., Van Prooijen, J.W, Elffers, H. & Van Lange, P.A.M. (2012) Be Aware to Care: Public Self-Awareness Leads to a Reversal of the Bystander Effect. *Journal of Experimental Social Psychology* 48/4, 926-930.
- Van den Tol, S. (2011) *Het versterken van informeel guardianschap. Over Enlightenment en de omvang van het omstandereffect*. Masterscriptie Criminologie VU.
- Van Erp, J., Van Gastel, F. & Webbink, D. (2012) *Opsporing Verzocht. Een quasi-experimentele studie naar de bijdrage van het programma Opsporing Verzocht aan de oplossing van delicten*. Politiewetenschap 61, Politie en Wetenschap, Apeldoorn/Reed Business, Amsterdam.